

1. Стадник В.В. Менеджмент / В.В. Стадник, М.А. Йохна. – К.: Академвидав, 2003. – 464 с.
2. Кузьмін О.Є. Теоретичні та прикладні засади менеджменту: [навч. посіб.] / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – [3-тє вид. доп. і перероб]. – Львів: Національний університет „Львівська політехніка” (Інформаційно-видавничий центр „ІНТЕЛЕКТ+” Інституту післядипломної освіти), „Інтелект-Захід”, 2007. – 384 с.
3. Кредісов А.І. Менеджмент для керівників / А.І. Кредісов, Є.Г. Панченко, В.А. Кредісов. – К.: Т-во „Знання”, КОО, 1999. – 556 с.
4. Кузьмін О.Є. Нова парадигма побудови систем менеджменту / О.Є. Кузьмін, Н.Я. Петришин, Н.М. Сиротинська // Демократичне врядування: наук. вісник Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. – Вип. 6. – Львів: ЛРІДУ НАДУ – 2010. – Режим доступу: <http://lvivacademy.com/visnik6/index.html>
5. Крамаренко В.І. Управление внешнеэкономическими рисками в условиях глобализации: [монография] / В.І. Крамаренко, К.Н. Онищенко, Н.І. Твердохлебов : [под общей ред. д.э.н., проф. В.І. Крамаренко]. – Симферополь: ДИАЙПИ, 2010. – 354 с.
6. Кузьмін О.Є. Соціально-економічна діагностика діяльності підприємства в умовах глобалізації: сутність, види, принципи здійснення / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник, Н.Я. Петришин // Логістика. Вісник Національного університету „Львівська політехніка”. – Львів, 2010. – № 690. – С. 623–628.
7. Сладкевич В.П. Стратегічний менеджмент організацій / В.П. Сладкевич. – К.: ДП „Видавничий дім „Персонал”, 2008. – 496 с.
8. Чухно А.А. Твори: У 3 т. / НАН України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Наук.-дослід. фін. ін-т при М-ві фін. України. – К., 2006. – Т. 1: Становлення і розвиток ринкової економіки. – 2006. – 592 с.

УДК 338.3:339:622

Й.М. Петрович

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра менеджменту організацій

ОРГАНІЗУВАННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ПОТУЖНОСТЕЙ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА УПРАВЛІННЯ ЇХ РОЗВИТКОМ І ЕФЕКТИВНИМ ВИКОРИСТАННЯМ

© Петрович Й.М., 2012

Прискорення темпів розвитку економіки України, відродження власного виробництва продукції на засадах новітніх технологій та наповнення нею внутрішнього ринку зумовлює необхідність належного обліку наявних виробничих потужностей промислових підприємств і підвищення рівня їх використання.

Acceleration of rates of development of economy of Ukraine, revival of own production of goods on principles of the newest technologies and filling by it internal market stipulates the necessity of the proper account of present production capacities of industrial enterprises and increase of level of their use.

Постановка проблеми. Прискорення випуску продукції з інноваційним наповненням для задоволення потреб внутрішнього ринку і особливо імпортозаміщеної гальмується відсутністю належної інформації про потенційні можливості підприємств щодо її виготовлення та відповідним рівнем управління розвитком і ефективним використанням їх виробничих потужностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначимо, що протягом останніх десяти років проблематика, яка стосується розвитку і використання виробничих потужностей, не висвітлюється як у періодичній, так і у монографічній літературі. В умовах тривалої перманентної кризової ситуації в Україні спостерігається хронічне недовантаження наявних виробничих потужностей

промислових підприємств, про що згадується в офіційних урядових матеріалах та окремих публікаціях в періодичній літературі [1–5].

Постановка цілей. Основне завдання цієї статті таке:

1. З'ясувати теоретичні й методологічні питання розвитку та перспективного використання виробничих потужностей промислових підприємств.
2. Обґрунтувати необхідність організування періодичного обліку виробничих потужностей промислових підприємств як важливої передумови формування інформаційної бази управління їх розвитком і ефективним використанням.
3. Показати важливість інформації про потужності підприємств для оцінювання рівня їх використання та прискорення розвитку шляхом модернізації.
4. Виявляти і використовувати резерви потужностей промислових підприємств як важливого чинника підвищення ефективності їх діяльності.

Виклад основного матеріалу. Серед важливих завдань на найближчу перспективу, які стоять перед економікою України, – розвиток національного виробництва на основі ефективної політики імпортозаміщення та посилення експортного потенціалу усіх секторів національного господарства. Вирішення цього важливого стратегічного завдання зумовлює необхідність обліку й оцінювання використання наявних виробничих потужностей підприємств та обґрунтування ефективних шляхів їх розвитку в умовах обмежених інвестиційних ресурсів на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Вирішення стратегічних і тактичних завдань розвитку власного виробництва на нових технологічних засадах висуває низку завдань щодо теоретичного осмислення та практичного використання такої категорії, як виробнича потужність сучасним менеджментом підприємств в управлінні їх діяльністю. В цьому контексті важливе значення має визначення самого поняття “виробнича потужність підприємств” в умовах прискореного науково-технічного прогресу, впровадження у виробництво новітніх технологій та жорсткої конкуренції. Отже, в умовах ринкового господарювання під виробничою потужністю підприємства слід розуміти його потенційну здатність виготовляти максимальну кількість продукції відповідної номенклатури й асортименту із застосуванням новітніх технологій за одиницю часу роботи на визначену дату у вартісному чи натуральному вираженні, яка відповідає міжнародним стандартам якості, є конкурентоспроможною і користується попитом на внутрішньому і зовнішньому ринках. Із цього визначення видно, що потужність підприємства повинна бути орієнтована на виготовлення продукції з інноваційним наповненням високої якості із застосуванням новітніх технологій та належне їх освоєння працівниками. Вона має динамічний характер і змінюється під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, зумовлених прискореними темпами науково-технічного прогресу, вплив якого найбільше позначається на якості та технологічній продуктивності сучасних систем машин, які є матеріальною основою формування виробничих потужностей підприємств. Зазначимо, що для практичного використання інформації про виробничі потужності в системі управління діяльністю підприємств необхідно вести облік їх планової (вхідної), фактичної (вихідної) та середньорічної величин. Організування обліку видів потужності, визначення їх величини має важливе значення для вирішення низки важливих завдань техніко-економічного спрямування з метою ефективного функціонування кожного підприємства.

Відомо, що на сучасному етапі господарювання такий облік не ведеться, відсутні відповідні методичні матеріали, згідно з якими треба проводити розрахунок виробничих потужностей підприємств і їх підрозділів, а також відповідні служби, які б здійснювали такі розрахунки.

Проведення таких розрахунків має чітко визначену цільову орієнтацію. Насамперед дані про наявну величину потужності підприємства і його підрозділів повинні слугувати нормативною базою для формування обґрунтованих планів виробництва продукції, виявлення вузьких місць у потужностях, розроблення техніко-організаційних заходів з їх усунення, визначення величини ресурсного забезпечення для модернізації підприємств і окремих підрозділів з метою їх підготовки

до випуску продукції з інноваційним наповненням для задоволення потреб внутрішнього ринку в імпортозаміщуваній продукції та нарощуванні власного експортного потенціалу.

Вирішення цих проблем має надзвичайно важливе значення не тільки для окремих підприємств, а й для цілих секторів вітчизняної економіки.

Важливі завдання в цьому контексті стоять перед галуззю сільськогосподарського машинобудування України та окремих її підприємств.

Відомо, що Україна володіє потужним аграрним потенціалом і може займати одне із провідних місць серед інших країн на глобальному ринку продовольства. Це зумовлює необхідність прискореного розвитку сільського господарства і суміжних галузей на нових технологічних засадах. Разом з тим, в Україні майже 80 % сільгосптехніки потребує заміни через зношеність. Так, 51 % тракторів старші за 20 років, 28 % мають від 15 до 20 років, а серед комбайнів 62 % мають вік понад 20 років. Недостатнє кількісне і якісне забезпечення технікою сільгосп-підприємств призводять до затягування термінів збирання урожаю та великих його втрат. Так, навантаження на один комбайн в Україні становить 240 га лише ранніх зернових, тоді як в Росії – 120 га, а в країнах Євросоюзу – 80 га. В Україні ранні жнива тривають майже місяць, а оптимальні їх терміни повинні становити до 10 днів. Перевищення термінів збирання урожаю призводить до 15–20 % його втрат на полях, що у грошовому еквіваленті становить 8–12 млрд. гривень¹.

Загалом забезпечення аграрних підприємств сільськогосподарською технікою становить від 45 до 89 % їх технологічної потреби. Понад 20 % назв техніки, потрібної для виконання технологічних процесів в агропромисловому комплексі, зовсім не виготовляють в нашій країні.

У зв'язку з цим винятково великої уваги заслуговують проблеми, пов'язані із розвитком сільськогосподарського машинобудування, розвитком і поліпшенням використання виробничих потужностей його підприємств. На сучасному етапі галузь опинилась практично в кризовому становищі, зумовленому відставанням у розвитку її матеріально-технічної бази. Так, знос основних фондів в галузі сільгоспмашинобудування – майже 80 %, а технологічного устаткування – 92 %. Отже, підприємства сільськогосподарського машинобудування повинні вирішувати двоєдине завдання: нарощувати потужності своїх підприємств, застосовуючи новітні технології, збільшувати випуск і розширювати номенклатуру, підвищувати якість продукції, створювати мережу сервісних центрів для її обслуговування. Тільки так можна призупинити наповнення внутрішнього ринку вживаною імпортною технікою. Зауважимо, що приблизно половина імпортних комбайнів і тракторів, які використовують українські аграрії, відпрацювали понад 20 років, завозять їх в Україну майже з 30 країн, витрачаються великі кошти на сервісне обслуговування, що відповідно збільшує невиправдані витрати, які підвищують її собівартість. Отже, наявні кошти, насамперед державні, повинні бути спрямовані на розвиток власних потужностей підприємств сільгоспмашинобудування з метою забезпечення сільських виробників устаткуванням і технікою власного виробництва. Тобто необхідно створити умови для забезпечення аграріїв якісною технікою та стимулювати розвиток вітчизняного сільськогосподарського машинобудування.

Інформація про кількісний і якісний стан виробничого апарату промислових підприємств, яку можна отримати, організувавши їх облік і аналіз, дасть змогу створити належну інформаційну базу не тільки про наявні потужності, а й про необхідність їх модернізації та відповідне ресурсне забезпечення.

Модернізація як один із важливих чинників ефективного розвитку потужностей промислових підприємств повинна бути орієнтована на вирішення ними важливих поточних і стратегічних завдань, ґрунтуватися на впровадженні у виробництво досягнень науково-технічного прогресу, спрямованих на оновлення матеріально-технічної бази підприємств, щоб добитися виготовлення продукції з інноваційним наповненням та конкурентоспроможною на внутрішньому і зовнішньому ринках. У вирішенні цього важливого завдання провідна роль має належати вітчизняному машинобудуванню, яке в найближчій перспективі повинно докорінно оновити техніко-технологічну базу

¹ Урядовий кур'єр (спеціальний випуск) від 6 жовтня 2011 року, № 184.

своїх підприємств та налагодити випуск високопродуктивної техніки, щоб прискорити технічне переоснащення усіх секторів національного господарства, створюючи потужну матеріально-технічну базу для застосування новітніх технологій виготовлення високоякісної імпортозаміщеної продукції для наповнення нею внутрішнього ринку.

Важливим чинником прискорення модернізації промислових підприємств, як важливого напрямку якісного зростання і ефективного використання їх виробничих потужностей, повинно стати визначення пріоритетів розвитку базових галузей національного господарства, створення сприятливих умов для залучення інвестицій з метою забезпечення прискореного розвитку потужностей високотехнологічних виробництв, а також потужностей інноваційної інфраструктури, збільшення кількості інноваційних підприємств, центрів сервісного обслуговування техніки вітчизняного виробництва.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У сучасній фаховій літературі недостатньо уваги приділяють формуванню і ефективному використанню виробничого потенціалу промислових підприємств, зокрема виробничих потужностей як організаційної форми його споживання.

Відсутність системного обліку наявних виробничих потужностей промислових підприємств позбавила їх менеджерів інформації про стан та рівень їх розвитку і ефективного використання, що негативно позначається на вирішенні поточних і перспективних завдань організування виробництва імпортозаміщеної продукції та наповнення нею внутрішнього ринку, розроблення та обґрунтування програм модернізації підприємств та їх ресурсного забезпечення.

Актуальною науковою проблемою на сьогоднішньому етапі розвитку національного господарства є дослідження розвитку й ефективного використання виробничих потужностей підприємств шляхом модернізації їх матеріально-технічної бази.

1. Петрович Й.М. Методи оцінювання використання виробничих потужностей машинобудівних підприємств на засадах системного підходу // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка». – 2009. – С.171–178. 2. Мазур І.М. Регулювання виробничої потужності підприємства в системі управління ефективністю виробництва // Економіка: проблеми теорії і практики: зб. наук. пр. в 5 т. – Дніпропетровськ. – Вип. 207. – Т.1. – 2005. – № 207. – С.114–123. 3. Петрович Й.М. Оптимізація використання виробничих потужностей на засадах реінжинірингу // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. Хмельницький, 2007 – Т.1. – С.113–118. 4. Петрович Й.М. Методи вибору варіантів планування завантаження устаткування і виробничих потужностей підприємств // Вісник Технологічного університету Поділля. Серія: Економічні науки. – Хмельницький, 2002. – С.123–127. 5. Розвиток промислового виробництва: методи, моделі та інструменти / І.С. Грозний, Р.М. Лепа та ін. / за заг. ред. І.С. Грозного. – Донецьк: СПД Купріянов, 2010. – 338 с.